

FYLKESMANNEN I ROGALAND

Generell oppstartsmelding – Nasjonal marin verneplan

Direktoratet for naturforvaltning (DN) i samarbeid med direktoratsgruppen melder med dette oppstart av arbeidet med 17 områder i Nasjonal marin verneplan. Direktoratsgruppen består av representanter fra Fiskeridirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Kystverket, Oljedirektoratet, Riksantikvaren og Forsvarsbygg samt fylkeskommunene v/ Hordaland fylkeskommune.

Hensikten med melding om oppstart er at de som kan bli berørt skal gis anledning til å medvirke ved utformingen av høringsforslag.

Områdene som det nå meldes oppstart for er klarert for oppstart gjennom St.meld. nr. 37 (2008-2009) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan)*, jf. Innst. S. nr. 362 (2008-2009), og er som følger:

Transekt Skagerrak, Framvaren, Jærkysten, Gaulosen, Rødberg, Skarnsundet, Tautraryggen, Borgenfjorden, Vistenfjorden, Nordfjorden i Rødøy, Saltstraumen, Karlsøyvær, Kaldvåg fjorden og Innhavet, Ytre Karlsøy, Rossfjordstraumen, Rystraumen og Lophavet.

Områdene er nærmere omtalt i egne, områdevisse oppstartsmeldinger.

Marine verneområder etter naturmangfoldloven eller marine beskyttede områder etter havressursloven, opprettes for å bevare hele eller deler av det marine miljøet. Både sjøbunn og hele eller deler av tilhørende vannsøyle kan vernes/beskyttes. Områdene kan også omfatte landareal i tidevannssonen.

Bakgrunn

Norskekysten er lang og det fins fremdeles natur i kystsonen som er lite påvirket av menneskelig aktivitet. Presset på disse arealene er imidlertid økende. Inngrep og aktiviteter som utfyllinger, bygging av havner og veier, mudring og dumping, masseuttak, nedslamming, legging av rørledninger, anlegg for tidevannskraft og utnyttelse av marine ressurser, kan medføre skader i det marine miljø.

På havbunnen utenfor kysten har mennesket satt tydelige spor. Det er anslått at mellom en tredjedel og halvparten av dypvannskorallrevene som fins langs norskekysten er helt eller delvis påvirket eller ødelagte, hovedsakelig som følge av bunnfisktråling. Petroleumsaktivitet fører med seg fysiske inngrep i sjøbunnen. I fremtiden kan f.eks. mineralutvinning og uttak av gasshydrater fra havbunnen bli reelle trusler.

Mens det for Norges landområder gjennom en årrekke er utarbeidet verneplaner for å sikre et representativt utsnitt av naturen, har det så langt ikke vært utarbeidet noen verneplan der hovedformålet er sikring av rene marine naturtyper.

De marine områdene utgjør store arealer og inneholder en rekke viktige naturtyper og -forekomster, også av internasjonal interesse. Sjøarealet innenfor territorialgrensen (12 nautiske mil) er 146 831 km², mens det innenfor norsk økonomisk sone (200 nautiske mil) utgjør hele 968 701 km². Til sammenligning er Norges fastlandsareal 323 878 km².

Arbeidet med marin verneplan er et ledd i å ta vare på det biologiske mangfoldet i sjø og de marine økosystemene.

Et utvalg ledet av Torleiv Brattegard ga i 1995 en tilrådning om: *"Kartlegging av egnede marine verneområder i Norge"*. Det ble gjennomført en analyse av utbredelsen til de best kjente marine arter (2335 av et utvalg på 4218 arter), og kysten ble delt inn i tre biogeografiske regioner eller subprovinser: Skagerrak subprovins – fra svenskegrensen til Egersund, Vestnorsk subprovins – fra Egersund til Loppa og Finnmark subprovins – fra Loppa til grensen mot Russland. Ambisjonen var at forslaget til egnede områder skulle dekke typisk marin natur for hver av subprovinsene, og dessuten spesielle naturtyper.

Arbeidet ble videreført ved at et bredt sammensatt utvalg ledet av Hein Rune Skjoldal avga to tilrådninger hhv. i 2003 og 2004 om *"Råd til utforming av marin verneplan for marine beskyttede områder i Norge"*. I henhold til mandatet vurderte utvalget muligheter for å kombinere vern og bruk med vektlegging av føre-var-prinsippet, og kom til at slik kombinasjon var mulig for de fleste områdene inklusive de større områdene eller deler av disse. Utvalget foreslo at 36 områder tas med i første fase av arbeidet med marin verneplan. Ut fra dagens kunnskap utgjør områdene et godt og balansert utvalg av områder fra kysten og skjærgården, men havområdene er dårligere dekket opp. Utvalget anbefalte at havområdene i større grad dekkes opp i andre fase av arbeidet.

Oppstartsmeldinga er basert på disse to arbeidene og planarbeidet er forankret i flere stortingsmeldinger. Ved behandling av St.meld. nr. 43 (1998-1999) *"Vern og bruk i kystsona"* sluttet Stortinget seg til at det skulle utarbeides marine verneplaner. I St.meld. 12 (2001-2002) *"Et rent og rikt hav"* sier Regjeringen at den vil etablere et nettverk av marine beskyttede områder for å sikre representative, særegne, sårbare og truede marine naturverdier i norske kyst- og havområder.

Norsk marin natur – geologiske, fysiske og biologiske forhold

Norske havområder består av vidt forskjellige miljøer - fra dyphavet via kontinentalskråningen og kontinentalsokkelen til kystsonen med skjærgården/strandflaten og fjordene. Dette utgjør et geologisk mangfold som er unikt i europeisk sammenheng. En spennende geologisk historie ligger bak dette mangfoldet - en utvikling som har skjedd over mer enn 400 millioner år.

Langs norskekysten dominerer de to hovedvannformene atlantehavsvann og kystvann. Atlantehavsstrømmen, med gjennomsnittstemperatur på ca. 9° C og saltholdighet på over 35, kommer inn mellom Færøyene og Shetland fra Atlanteren. En av grenene følger norskekysten fra Stad og nordover, og en annen gren går sørover inn i Nordsjøen. Det salte og forholdsvis

varme vannet i denne forlengede grenen av "Golfstrømmen" har stor betydning for de oseaniske forholdene langs norskekysten.

Langs hele kysten finner vi en kile av kystvann som om vinteren er dyp og smal og om sommeren grunn og bred. Kystvannet har sin opprinnelse i ferskvannsvannsoverskuddet fra Østersjøen og Skagerrak, og tilføres ytterligere ferskvann fra land på veien nordover langs norskekysten.

Det dypereliggende atlanterhavsvannet trenger helt inn i fjorder som har en lav terskel, spesielt om våren og sommeren. Dette har vesentlig betydning for flora og fauna i fjordene.

Norsk marin natur rommer så godt som alle hovedgrupper av marine dyr, men må karakteriseres som artsfattig i forhold til sørligere områder. Antall marine dyrearter (virvelløse dyr og fisker) langs norskekysten er anslått til 7500. Antall makroalgearter (flercellede alger) er ca. 500, fordelt på grøninalger, brunalger og rødalger.

Områdene i planen fanger bl.a. opp verdens dypeste fjord (Sognefjorden), den sterkeste tidevannsstrømmen (Saltstraumen) og det største kjente kaldtvannskorallrevet (Røstrevet). I tillegg kommer bl.a. eksponerte områder utenfor kysten av Midt-Norge, som regnes som verdens rikeste stortareområde.

Områder anbefalt av Rådgivende utvalg for marin verneplan

Områdene som er anbefalt av rådgivende utvalg er vist på vedlagte oversiktskart. Disse områdene omfattes av "Midlertidige retningslinjer for saker som kan berøre kandidatområder for plan for marine beskyttede områder", fastsatt av Miljøverndepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet den 6. april 2005.

De 17 områdene som det nå meldes oppstart for er uthevet i teksten nedenfor og på vedlagte oversiktskart, og de er nærmere omtalt i egne, områdevisse oppstartsmeldinger. For noen områder er det aktuelt å inkludere tidevannssonen i verneforslaget. For andre områder er det aktuelt å inkludere tidevannssonen på visse strekninger. Dette innebærer at privat grunn blir berørt. Ut over dette er det ikke aktuelt å ta med landareal. I omtalen av de enkelte områdene er det angitt hhv. hvor det er aktuelt å ta med tidevannssonen og hvor det er intensjonen å holde privat grunn utenfor.

Områdene er delt inn i 6 kategorier:

1. Poller

Framvaren, **Lurefjorden og Lindåspollene**, **Borgenfjorden**, **Kaldvåg fjorden og Innhavet**, samt **Rossfjordstraumen**. De fleste er små sjøområder avgrenset mot fjordsystemene utenfor med innsnevninger og terskler. Dette gir en begrenset vannutskifting med spesiell og verneverdig vannkjemi og -biologi.

2. Strømrike lokaliteter

Rødberg, **Skarnsundet**, **Tautraryggen**, **Saltstraumen** og **Rystraumen**. De fleste er smale sund med en rik hardbunnsfauna med sjøanemoner, skjell, svamper og ulike koraller. Områdene er gjennomgående små.

3. Spesielle gruntvannsområder

Giske (Uksnøy som alternativ), Remman, Gaulosen, Kråkvågsvaet-Grandefjæra-Bjugnfjorden og Borgan-Frelsøy. Disse ligger i Midt-Norge der løsmasseavsetninger danner grunne områder med store tidevannssoner. Dette er også små områder.

4. Fjorder

Ytre Hardangerfjord, Korsfjorden, Sognefjorden, Dalsfjorden, Vistenfjorden, Nordfjorden i Rødøy, Tysfjorden og Indre Porsangerfjord. Fjordene er spesielle økosystemer med lav og varierende salinitet i overflatevannet, og gjerne spesiell utskifting av bunnvannet (terskelfjorder). Størrelsen varierer fra små til svært store områder med Sognefjorden som verdens dypeste fjord.

5. Åpne kystområder

Jærkysten, Stad, Griphølen, Karlsøyvær, Ytre Karlsøy og LoppHAVET. Dette er åpne områder med stor gjennomstrømming og bølgeeksponering. Områdene er dypere enn kategori 3.

6. Transekter fra kyst til hav og sokkelområder

Østfold, Transekt Skagerrak, Froan-Sularevet, Iverryggen, Røstrevet, Transekt fra Andfjorden, Transekt fra Tanafjorden (Transekt fra Kongsfjorden som alternativ). Dette er store områder som går fra kyst til dypere hav, og områder ute på sokkelen. Områdene fanger opp en gradient med stor variasjon i habitater. Her finner vi bl.a. de store kaldtvannskorallrevene. Det er foreslått å etablere mindre referanseområder i disse transektene.

Verneverdier og -formål

For de fleste av områdene er det sjøbunnen med det tilhørende dyre- og planteliv som utgjør de viktigste verneverdiene. Dette gjelder strømrrike lokaliteter, spesielle gruntvannsområder, åpne kystområder og transekter kyst-hav og sokkelområder. Sjøvannet har i disse områdene kort oppholdstid pga. havstrømmer som går nordover langs kysten. Også i fjordene har vannet som oftest kort oppholdstid. Et unntak er vannet i dype fjordbassenger som i Sognefjorden, hvor det kan være spesielle miljøforhold og biologiske forekomster som inngår i verneverdiene. Pollene har begrenset vannutskifting og fungerer som små og særegne økosystemer. For disse er både sjøbunnen og vannsøylen viktige verneverdier. For alle områdene er vannkvaliteten og strømforholdene av stor betydning for verneverdiene. Verneformålene er knyttet for eksempel til å ivareta representative områder, spesielle områder eller såkalte referanseområder, jf. omtale nedenfor. Verneverdier og -formål for de enkelte områdene er nærmere omtalt i de områdevis oppstartsmeldingene.

Aktuelle virkemidler for vern og beskyttelse

Hvilket lovverk det er mest aktuelt å bruke for det enkelte område og eventuelt delområde er redegjort for i den separate omtalen av hvert enkelt område, og vil bli nærmere utredet i den videre planprosessen. En sentral føring er at vernet ikke skal være strengere enn nødvendig. En annen sentral føring er at tverrsektorielt vern skal være hjemlet i naturmangfoldloven. Hvilket lovverk som endelig foreslås brukt vil derfor avhenge av formålet med vernet og hvilke aktiviteter som må reguleres i det enkelte område (og delområde) for å ivareta verneverdiene.

Naturmangfoldloven, som trådte i kraft 01.07.09 og bl.a. avløser naturvernloven, inneholder en egen bestemmelse (§ 39) om rene marine verneområder som gjelder ut til territorialgrensen. Vilkårene for opprettelse av verneområder etter denne bestemmelsen samsvarer langt på vei med vilkårene for opprettelse av nasjonalparker, naturreservater og biotopvernområder. Videre fremkommer det i naturmangfoldloven § 39 at marine områder der beskyttelsen kun består av nærmere regler om utøving av fiske, fastsettes etter havressursloven. I henhold til havressursloven § 19 kan en innenfor lovens saklige, stedlige og personelle virkeområde avgrense eller forby virksomhet for å beskytte deler av eller hele det marine økosystemet. Bestemmelsen kan også brukes for skjærme naturområder som har verdi i seg selv.

Videre har akvakulturloven innenfor sitt virkeområde bestemmelser i § 14 om beskyttelse av bestemte områder med særlig verdi for akvatiske organismer. Tilsvarende har havne- og farvannsloven bestemmelser i § 30 om beskyttelse av områder med særlig verdi for marint biologisk mangfold. Loven er ennå ikke trådt i kraft. Dette er ventet å skje 1. januar 2010.

Mange av områdene i marin verneplan overlapper geografisk med eksisterende verneområder opprettet i medhold av naturvernloven, nå naturmangfoldloven. For verneområder eller deler av verneområder som overlapper med marin verneplan, må det vurderes hvorvidt eksisterende verneformål og -bestemmelser er tilstrekkelige mht. å ivareta de verneformål og -verdier som legges til grunn i marin verneplan. Det er ikke aktuelt å svekke eksisterende vern eller endre lovgrunnlaget for eksisterende verneområder. Det legges opp til at spørsmål knyttet til koordinering mellom marin verneplan og eksisterende verneområder utredes nærmere i forbindelse med utarbeidelse av konkrete forslag til forskrifter om vern/beskyttelse i den videre planprosessen.

Referanseområder

Referanseområder skal tjene som grunnlag for å sammenligne status og utvikling i påvirkede områder med områder med ingen eller liten påvirkning. Det er viktig at disse utgjør et representativt utvalg av områder med en rimelig god fordeling langs kysten.

Marin verneplan vil danne grunnlag for forskning og overvåking av miljøendringer. Seks av områdene er er vurdert til å være særlig egnet som generelle referanseområder for langtidsovervåking og forskning: **Transekt Skagerrak**, Korsfjorden, Froan-Sularevet og Kråkvågsvaet-Grandefjæra-Bjugnfjorden, Transekt fra Andfjorden og **Lophavet**.

Videre er det foreslått spesielle referanseområder i forhold til enkelte aktiviteter som påvirker sjøbunnen. Dette gjelder:

- Bunntråling (**Transekt Skagerrak**, Froan-Sularevet, Transekt fra Andfjorden, Transekt fra Tanafjorden)
- Reke- og krepsetråling (Østfold, **Transekt Skagerrak**, Korsfjorden, **Vistenfjorden**, Transekt fra Andfjorden, **Lophavet**, Transekt fra Tanafjorden)
- Snurrevadfiske (Transekt fra Andfjorden, **Lophavet**, Transekt fra Tanafjorden)
- Taretråling (**Jærkysten**, Korsfjorden, Stad, Giske, Griphølen, Remman).

Deler av de generelle referanseområdene kan tjene som referanseområder i forhold til havbruk, og dette vil bli utredet i den videre planprosessen. I tillegg vil man vurdere deler av de nasjonale laksefjordene Sognefjorden, Trondheimsfjorden, Porsangerfjorden og Tanafjorden.

Virkninger av verneforslagene, fremtidig forvaltning

Restriksjonsnivået i de ulike områdene vil variere. I de spesielle referanseområdene blir det forbud mot vedkommende aktivitet, for eksempel vil det være forbudt med taretråling i referanseområder i forhold til taretråling. Ellers blir fiske i de frie vannmassene, fiske med passiv redskap og fiske på bunnen utenfor referanseområdene i liten grad berørt. Med unntak for de ytre delene av de store områdene, foregår det i liten grad bunnfisktråling i områdene. Havbruk i de deler av kandidatområder som ligger utenfor referanseområdene blir vurdert i forhold til verneformålet, men vil ofte kunne tillates, særlig i de største områdene. Mudring, dumping og byggeaktiviteter blir i utgangspunktet forbudt, men kan vurderes i de større områdene der dette ikke påvirker verneverdiene i vesentlig grad. Det er mulige petroleumforekomster i områdene Transekt Skagerrak, Froan-Sularevet, Iverryggen, Røstrevet og Transekt fra Andfjorden. Ifølge forvaltningsplanen for Norskehavet, skal ev. arealbegrensninger og overordnede restriksjoner for petroleumsvirksomhet utenfor 12 nautiske mil fastsettes i forvaltningsplanene for havområdene og ikke endres gjennom arbeidet med marin verneplan.

Det vil bli utarbeidet forvaltningsplaner for områdene i marin verneplan. Disse vil vise tiltak for å fremme formålet med vernet, og de vil presisere hvordan verneforskrifter og andre beskyttelsestiltak skal praktiseres. Forvaltningsmyndighet for områdene vil avhenge av hvilket lovverk som brukes. Det vil bli lagt opp til ulike prosesser for å involvere berørte myndigheter, organisasjoner og næringsutøvere i forvaltningen av områdene.

Det pågår prosesser med utvelgelse av marine referanseområder og utarbeidelse av forvaltningsplaner også i andre sammenhenger enn marin verneplan, bl.a. i forbindelse med norsk oppfølging av EUs rammedirektiv for vann, og nasjonal overvåking av marint biologisk mangfold i kystsonen. I disse prosessene er det overlapping med områdene i marin verneplan og det er her behov for samordning. En naturlig arena for samordning vil i slike tilfeller være forvaltningsplanene for områdene i marin verneplan. Videre må forvaltningsplanene for områder i marin verneplan samordnes med aktuelle forvaltningsplaner for havområdene, jf. vedtatte planer for Barentshavet og Norskehavet samt pågående planarbeid for Nordsjøen.

Konsekvensutredninger

Det skal utarbeides konsekvensutredninger (KU) etter plan- og bygningslovens bestemmelser for alle områder over 500 km² og for områder mellom 250 km² og 500 km² dersom tiltaket fører til en vesentlig endring i dagens bruk for primærnæringer eller reiseliv i lokalsamfunnet. I dette legger man fiske og havbruk. Plan- og bygningsloven gjelder ut til 1 nautisk mil utenfor grunnlinjen, men man utreder også tilsvarende for områder som ligger helt eller delvis utenfor denne grensen. Det vil bli utarbeidet KU for to av de 17 områdene i første pulje: Transekt Skagerrak og Lopphavet.

Det skal utredes et ”null-alternativ”, dvs. virkningen av ikke å innføre beskyttelse/vern, og ett eller flere alternativer med beskyttelse/vern. Man skal utrede virkningen for følgende tema, men ikke alle tema er aktuelle i alle områder:

- Naturmiljø (geologi, undersjøisk landskap, plante- og dyreliv)
- Kulturminner (kulturminner i sjø, samiske kulturminner)
- Fiske, fangst og skjellskraping
- Akvakultur (havbruk og havbeite)

- Høsting av tang og tare
- Masseuttak og -deponering (skjellsanduttak, uttak av sand og grus, mudring/dumping, utfylling)
- Samisk kultur og næring
- Forsvarets anlegg og aktiviteter
- Friluftsliv
- Reiseliv
- Farleier, havner og tekniske installasjoner (inkl. Kystverkets anlegg, oppankringsplasser)
- Industri og energi (petroleumsutvinning, kraftproduksjon og -overføring, utslipp)

Utredningene skal vurdere og sammenligne de ulike alternativene, det kan foreslås avbøtende tiltak og evt. tilleggsundersøkelser. Det kan også foreslås overvåking av virkningen av vern og beskyttelsestiltak. Utredningene blir gjort etter en vanlig brukt metodikk.

For områdene hvor det ikke skal utarbeides KU, skal konsekvensene av beskyttelsesforslagene belyses nærmere gjennom den ordinære planprosessen, som bl.a. vil omfatte møter med berørte parter og offentlig høring.

Saksgang

Melding om oppstart av arbeidet for 17 områder i Nasjonal marin verneplan, med forslag til KU-program for aktuelle områder, sendes nå ut.

Det legges opp til følgende hovedpunkter i den videre saksbehandlingsprosessen:

- Fylkesmennene i samarbeid med Fiskeridirektoratets regionkontorer oppsummerer innspill til oppstartsmelding lokalt og regionalt og oversender saken til DN.
- DN i samarbeid med direktoratsgruppen oppsummerer innkomne uttalelser og fastsetter KU-program for aktuelle områder.
- DN i samarbeid med direktoratsgruppen besørger utarbeidelse av KU og høringsforslag (med assistanse fra fylkesmennene og Fiskeridirektoratets regionkontorer).
- **Planforslag med KU for aktuelle områder sendes ut på en bred offentlig høring lokalt, regionalt og sentralt.**
- Fylkesmennene i samarbeid med Fiskeridirektoratets regionkontorer oppsummerer lokale og regionale høringsuttalelser og gir tilråding til DN.
- På bakgrunn av høringsuttalelser og tilrådingene fra fylkesmennene i samarbeid med Fiskeridirektoratets regionkontorer, utarbeider DN i samarbeid med direktoratsgruppen tilråding som sendes Miljøverndepartementet (MD).
- MD samrår seg med øvrige departementer.
- Endelig vedtak fattes ved Kongen i statsråd.

Det tas sikte på at offentlig høring gjennomføres i 2010.

I den videre prosessen vil det bli avholdt møter med berørte parter etter behov, og det vil bli gjennomført konsultasjoner med Sametinget etter nærmere avtale.